

การปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนศากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) Visual Quality Improvement of the Old Nonthaburi City Hall

รับบทความ	22/05/2019
แก้ไขบทความ	25/06/2019
ยอมรับบทความ	28/06/2019

ชาลิสา บุญมณี

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chalisa Boonmanee

Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

chalisa.bmn@gmail.com

บทคัดย่อ

ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากร ในปี พ.ศ. 2524 จากการขยายตัวของเมืองส่งผลให้ทัศนียภาพโดยรอบโบราณสถานแห่งนี้สูญเสียคุณค่าด้านความงามทางภูมิทัศน์ไปอย่างรวดเร็ว วิทยานิพนธ์นี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของศาลากลางแห่งนี้ โดยจากการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงทัศนพบว่าจุดมมองสำคัญของโบราณสถานแห่งนี้มีจำนวน 5 จุด และได้แนะนำแนวทางการออกแบบปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของจุดมมองดังกล่าวออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการจัดระเบียบ รูปแบบเรขาคณิต และรูปแบบสวนสาธารณะ จากนั้นจึงได้สร้างภาพจำลองแสดงการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของแต่ละจุดมมองตามแนวทางดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้เป็นภาพตัวแทนภูมิทัศน์สำหรับการประเมินคุณภาพเชิงทัศนของจุดมมองภายหลังการปรับปรุงในแบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งออกเป็นกลุ่มคนทั่วไป คนในพื้นที่ และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์ จำนวนกลุ่มละ 40 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบสวนสาธารณะเป็นแนวทางที่ได้รับการประเมินว่ามีความสวยงามสูงสุด รองลงมาคือรูปแบบเรขาคณิตและรูปแบบการจัดระเบียบตามลำดับ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์มักประเมินความสวยงามของภาพตัวแทนภูมิทัศน์ต่ำกว่ากลุ่มคนทั่วไปและคนในพื้นที่

คำสำคัญ: โบราณสถาน คุณภาพเชิงทัศน การวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงทัศน การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม

Abstract

The Old Nonthaburi City Hall was registered as a historic site by the Fine Arts Department of Thailand in 1981. The rapid expansion of urban area has posed a significant effect on the visual quality of the site, specifically reducing its landscape beauty. This research aimed to propose plausible approaches for improving the visual quality of the site. Based on the analysis and assessment of the present visual quality of the site, five key viewpoints were declared. Three approaches for improving the visual quality of the site—1) orderly landscape, 2) formal landscape, and 3) park-like landscape—were proposed. The photomontages were created for using as the representative pictures in the questionnaire in order that the respondents can rate the visual quality of each viewpoint after the improvement by using each of the proposed approach. The respondents included forty non-local people, forty local people, and forty experts in the field of landscape design. The results showed that park-like landscape was the approach most of the respondents preferred, followed by formal landscape and then orderly landscape. Remarkably, the ratings given by experts in the field of landscape design were significantly lower than those of the other two groups of respondents.

Keywords: *Historic Site, Visual Quality, Visual Analysis and Assessment, Landscape Design*

ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

ภูมิทัศน์โบราณสถานถือเป็นทรัพยากรเชิงทัศน์ (visual resource) ที่สำคัญและสมควรได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม (เป็นราชภัฏ กาญจนบุรี 2552) ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาการเติบโตของเมืองทำให้ภูมิทัศน์โบราณสถานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถูกรบกวนและลดทอนคุณค่าลง ดังนั้น เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมโดยรอบและคุณค่าของโบราณสถาน จึงจำเป็นต้องปกป้องภูมิทัศน์จากจุดมองสำคัญของโบราณสถาน (UNESCO 2013) โดยการประเมินคุณภาพเชิงทัศน์ (visual quality assessment) เป็นกระบวนการที่สามารถช่วยนำไปสู่การจัดการทรัพยากรเชิงทัศน์อย่างเหมาะสมได้ (รุจิโรจน์ อนุสมบัติ และวิลาสินี สุขสว่าง 2555)

ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2524 แต่จากการขยายตัวของเมืองส่งผลให้ทัศนียภาพโดยรอบโบราณสถานแห่งนี้สูญเสียคุณค่าด้านความงามทางภูมิทัศน์ไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเนื่องจากมีผู้คนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่สัญจรผ่านเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาและใกล้กับท่าเรือนนทบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ รวมทั้งเป็นเสมือนประตูสู่จังหวัดนนทบุรี (เทศบาลนนทบุรี 2561) ดังนั้น จึงสมควรอนุรักษ์ความงามภูมิทัศน์โบราณสถานแห่งนี้ให้คงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และคุณค่าทางอัตลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรีสืบต่อไป

ด้วยประวัติความเป็นมาที่ยาวนานกว่า 108 ปี โบราณสถานแห่งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่อาคารอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) โปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารเหล่านี้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2454 โดยมีจุดประสงค์แรกเริ่มให้เป็นโรงเรียนประจำแบบอังกฤษ (สำนักโบราณคดี 2535) แต่เนื่องจากไม่มีบุคลากรจึงได้ใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนราชวิทยาลัยแทนตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2454-2469 ต่อมาจึงได้เปลี่ยนมาใช้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรีระหว่างปี พ.ศ. 2471 - 2535 ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์ราชการแห่งแรกของจังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงยังมีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ หอนาฬิกาที่ตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือนนทบุรี ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497 (พิศาล บุญผูก 2560) จากนั้นในปี พ.ศ. 2535 ศาลากลางจังหวัดนนทบุรีได้ย้ายไปอยู่ที่ศูนย์ราชการใหม่ สถานที่แห่งนี้จึงเปลี่ยนเป็นที่ตั้งวิทยาลัยมหาดไทยจนถึงปี พ.ศ. 2551 (เทศบาลนนทบุรี 2561) ก่อนจะได้รับการปรับปรุงบริเวณกลางอาคารด้านทิศตะวันตกของกลุ่มอาคารให้เป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์จังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้อาคารด้านทิศเหนือยังถูกปรับใช้เป็นศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 2 เทศบาลนครนนทบุรี (สวนใหญ่) และอาคารทิศตะวันออกและทิศใต้ได้ถูกปรับเป็นโรงเรียนอนุบาลนนทบุรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 จนถึงปัจจุบัน

กลุ่มอาคารโบราณสถานแห่งนี้เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนความสูงสองชั้น พื้นเป็นไม้ ประตูหน้าต่างและบันไดก็เป็นไม้ บางส่วนประดับด้วยไม้ฉลุสวยงาม ผนังทาสีไข่ไก่ บานประตูหน้าต่างทาสีเขียว กลุ่มอาคารดังกล่าวประกอบไปด้วยอาคารจำนวน 7 หลังที่สร้างต่อเนื่องกันจนก่อให้เกิดพื้นที่เปิดโล่งตรงกลาง โดยมีพื้นที่เฉพาะตัวอาคารทั้งหมด 2 ไร่ 2 งาน 51 ตารางวา มีรั้วเหล็กรอบอาคาร 3 ด้าน ด้านหลังติดกับโรงเรียนอนุบาลนนทบุรี ซึ่งก่อตั้งในเขตของโบราณสถานด้านทิศใต้ (พิศาล บุญผูก 2560)

การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาด้านคุณภาพเชิงทัศน์ของศาลากลางแห่งนี้ เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศน์ของจุดมองสำคัญ (key viewpoints) พร้อมทั้งศึกษาทัศนคติของคนทั่วไป คนในพื้นที่ และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศน์ของศาลากลางแห่งนี้ต่อไป

หลักการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงทัศน์

การวิจัยนี้ได้นำหลักการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงทัศน์ (visual quality analysis and assessment) มาเป็นกรอบในการศึกษา โดยคุณภาพเชิงทัศน์หมายถึงความสมบูรณ์ทางสุนทรียภาพของภูมิทัศน์ (Polat and Onder 2011 อ้างถึงใน Mehmet 2013, 281) นอกจากนี้คุณภาพเชิงทัศน์ยังเป็นผลผลิตของการรับรู้ลักษณะของภูมิทัศน์ที่สามารถมองเห็นได้

(Daniel 2001 อ้างถึงใน Mehmet 2013, 281) ดังนั้น การวิเคราะห์และการประเมินคุณภาพเชิงทัศนจึงนับเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและดำเนินการได้ยากเป็นอย่างยิ่ง (Mehmet 2013, 281) โดยการประเมินคุณภาพเชิงทัศนคือกระบวนการในการบ่งชี้และประเมินคุณค่าเชิงสุนทรียภาพของสิ่งแวดล้อม เพื่อการจัดการทรัพยากรเชิงทัศนที่มีคุณค่าอย่างเหมาะสม (รุจิโรจน์ อนามบุตรและวิลาสินี สุขสว่าง 2555)

ทั้งนี้ Mehmet (2013) กล่าวว่า กระบวนการประเมินคุณภาพเชิงทัศนถือเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งได้ถูกพัฒนามากกว่า 50 ปี โดยมีนักวิจัยเป็นผู้ประเมินและวางแผนจัดการภูมิทัศน์ของพื้นที่เมือง รวมถึงพื้นที่ชนบทและพื้นที่ธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีการค้นคว้าวิธีการใหม่ ๆ ในการประเมินอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยการดำเนินการส่วนใหญ่มักอ้างอิงผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก ซึ่งแม้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานองค์ความรู้ด้านกายภาพ (physical) ด้านชีวภาพ (biology) และด้านสังคม (social characteristic of environment) ของสภาพแวดล้อม ก็พบว่า การประเมินคุณภาพเชิงทัศนของผู้เชี่ยวชาญอาจไม่เพียงพอเพราะทำให้ได้รับข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ดังนั้น จึงควรพิจารณามุมมองและความคิดเห็นของคนในพื้นที่หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมด้วย แล้วจึงนำข้อมูลมาพิจารณาร่วมกับผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ

ดังนั้น ผู้ประเมินผลกระทบเชิงทัศนจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ (expert) ซึ่งเป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินผลกระทบเชิงทัศนด้วยการให้คะแนนหรือระดับของผลกระทบที่มีต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่สังคมยอมรับ อาจเป็นคน ๆ เดียวหรือกลุ่มบุคคลก็ได้ และกลุ่มที่ 2 คือสาธารณชนหรือบุคคลทั่วไป (public) ซึ่งเป็นการให้บุคคลทั่วไปเป็นผู้ประเมินผลกระทบเชิงทัศนด้วยการใช้แบบสอบถามหรือการทำประชาพิจารณ์ โดยวิธีนี้มักจะใช้ทรัพยากรและเวลามากกว่าการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ (รุจิโรจน์ อนามบุตรและคณะ 2559)

โดยการประเมินคุณภาพเชิงทัศนแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง ดังนี้ 1) การประเมินด้วยผู้เชี่ยวชาญ (expert paradigm) เป็นการประเมินคุณค่าของภูมิทัศน์ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน และใช้หลักการทางด้านศิลปะและการออกแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของผู้ประเมิน 2) การประเมินทางด้านจิตวิทยา (psychophysical paradigm) เป็นการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์จากการตอบสนองของมนุษย์จากสิ่งเร้าในภูมิทัศน์โดยใช้หลักจิตวิทยา กระบวนการนี้มักใช้สาธารณชนเป็นผู้ประเมินมากกว่าผู้เชี่ยวชาญ 3) การประเมินจากการรับรู้ (cognitive paradigm) เป็นการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์จากการตีความหมายและผลจากสิ่งเร้าในภูมิทัศน์ที่มีต่อจิตใจของมนุษย์ และ 4) การประเมินจากประสบการณ์ (experiential paradigm) เป็นการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์จากการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าและความหมายมากขึ้น เช่น ประโยชน์ใช้สอย ความเหมาะสม ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ และความจำเป็นของสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น (Bechetel, Marans, and Michelson 1986, 363-368 อ้างถึงใน สุพิชฌา เมืองศรี 2553, 12-13)

ทั้งนี้การประเมินผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์อันเกิดจากโครงการพัฒนาหรือก่อสร้างใด ๆ มักเป็นการประเมินโดยใช้ภาพจำลองเชิงซ้อน (photomontage) ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป (รุจิโรจน์ อนามบุตรและวิลาสินี สุขสว่าง 2555) โดยผลกระทบเชิงทัศนมี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรบกวน (disturbance) คือ อาคารหรือวัตถุใด ๆ ที่ปรากฏขึ้นมีลักษณะเกะกะทางสายตา รบกวนทิวทัศน์ที่สวยงาม รบกวนอาคารที่สำคัญ รบกวนช่องมองที่สำคัญ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะอยู่ด้านหน้า ด้านข้าง หรือด้านหลังของภูมิทัศน์ก็ตาม 2) การคุกคาม (threaten) คือ อาคารหรือวัตถุใด ๆ ที่ปรากฏขึ้นบริเวณใกล้เคียงอาคาร หรือโบราณสถานที่สำคัญ แล้วทำให้อาคารดังกล่าวนั้นมีความเด่น สว่าง หรือ สวยงามลดลงไป 3) การบดบัง (obstruction) คือ อาคารหรือวัตถุใด ๆ ที่ปรากฏขึ้นด้านหน้า และบังอาคารหรือโบราณสถานที่มีอยู่ก่อนหน้าแล้ว ทำให้มองไม่เห็น หรือมองเห็นไม่ชัดเจนเท่าเดิม และ 4) ความแปลกแยก (alienation) คือ อาคารหรือวัตถุใด ๆ ที่ปรากฏขึ้นมีลักษณะแตกต่างอย่างมากจากอาคารหรือโบราณสถานที่มีอยู่ก่อนหน้า ทำให้รู้สึกไม่เข้าพวกระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่สร้างภายหลัง (รุจิโรจน์ อนามบุตรและวิลาสินี สุขสว่าง 2555)

คุณภาพเชิงทัศนและจุดมมองสำคัญของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า)

1 การวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงทัศน

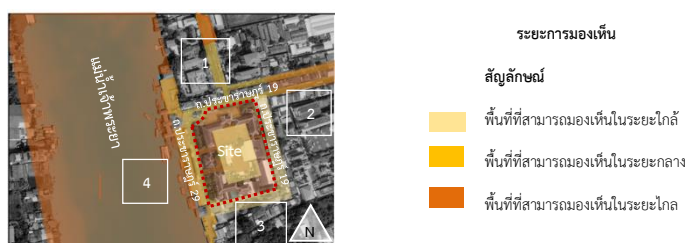
1.1 การแจกแจงทรัพยากรเชิงทัศน (Visual resource inventory) เป็นการระบุและแบ่งชื่อบ่งประกอบที่สร้างคุณภาพเชิงทัศนหรือมีผลต่อคุณภาพเชิงทัศนของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารและการสำรวจภาคสนามพบว่า ทรัพยากรเชิงทัศนที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา กลุ่มอาคารโบราณสถาน อาคารโรงเรียนอนุบาล ลานเอนกประสงค์ หอนาฬิกา ต้นไม้ใหญ่ และท่าเรือนนทบุรี (ดังภาพที่ 1)

ภาพ 1 แผนที่ตำแหน่งทรัพยากรเชิงทัศนที่สำคัญของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) (ดัดแปลงจาก Google Earth Pro 2561)

1.2 การวิเคราะห์การมองเห็น (Visibility analysis) เป็นการวิเคราะห์ระดับการมองเห็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) ซึ่งพิจารณาจากระยะที่มองเห็นและลักษณะมุมมองเป็นหลัก โดยการมองเห็นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้ 1) ระยะใกล้ หรือระยะไม่เกิน 5 เมตรจากตัวอาคาร สามารถมองเห็นรายละเอียดองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารได้ชัดเจน 2) ระยะกลาง หรือระยะ 5 - 30 เมตร สามารถมองเห็นกลุ่มอาคารโบราณสถานเป็นภาพรวมได้ และ 3) ระยะไกล หรือระยะ 30 เมตรขึ้นไป ซึ่งจะสามารถมองเห็นกลุ่มอาคารกลืนไปกับบรรยากาศรอบข้าง

จากการสำรวจพื้นที่บริเวณด้านทิศตะวันตกซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งด้านหน้า มีถนนพระราชารัฐ 29 และลานเอนกประสงค์คั่นก่อนจะถึงแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีความกว้างอยู่ที่ 200 เมตร จึงสามารถมองเห็นได้ทั้ง 3 ระยะ โดยมีลักษณะการมองแบบมุมกว้าง (panorama) สำหรับด้านทิศเหนือซึ่งมีพื้นที่เปิดโล่งบริเวณถนนพระราชารัฐที่มีความกว้างของถนน 10 เมตร จึงสามารถมองเห็นได้ในระยะใกล้และระยะกลาง นอกจากนี้ยังสามารถมองจากถนนนนทบุรี 1 ที่ตัดกับถนนพระราชารัฐบริเวณใกล้กับประตูทางเข้าสู่ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 2 เทศบาลนครนนทบุรี (สวนใหญ่) ซึ่งมีลักษณะการมองที่เรียกว่าช่องมอง (vista) ส่วนทิศตะวันออกและทิศใต้ซึ่งอยู่ติดกับถนนพระราชารัฐ 19 ซึ่งมีความกว้างของถนนเพียง 4 เมตร ทำให้เกิดระยะการมองเห็นแบบใกล้เท่านั้น (ดังภาพที่ 2 และ 3)

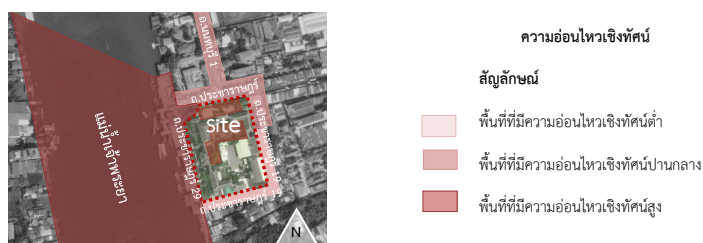
ภาพ 2 แผนที่ระยะการมองเห็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) (ดัดแปลงจาก Google Earth Pro 2561)

ภาพ 3 แผนผังลักษณะมุมมองสู่ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) (ภาพอ้างอิงจากการสำรวจพื้นที่ วันที่ 2 กันยายน 2561)

1.3 การวิเคราะห์ความอ่อนไหวเชิงทัศน (Sensitivity analysis) เป็นการพิจารณาจากจำนวนผู้ที่สามารถมองเห็นประกอบกับลักษณะส่วนบุคคลและกิจกรรมที่ทำขณะมองเห็น โดยสามารถแบ่งความอ่อนไหวเชิงทัศนออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) *ต่ำ* คือ พื้นที่ที่มีจำนวนผู้มองเห็นน้อย ระยะเวลาและกิจกรรมที่กำลังทำไม่เอื้ออำนวย ทำให้ไม่มีความสนใจและความงามของโบราณสถานแห่งนี้ 2) *ปานกลาง* คือพื้นที่ที่มีจำนวนผู้มองเห็นปานกลาง กิจกรรมที่กำลังทำอยู่ในระยะเวลาที่ทำให้เกิดความสนใจอยู่บ้าง เช่น ผู้มองกำลังนั่งรับประทานอาหาร หรือกำลังเดินทางผ่านโบราณสถานแห่งนี้ เป็นต้น และ 3) *สูง* คือ พื้นที่ที่มีจำนวนผู้มองเห็นมาก รวมทั้งการทำกิจกรรมที่สร้างความสนใจต่อคุณค่าและความงามของวิว เช่น การท่องเที่ยว และการพักผ่อน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ความอ่อนไหวเชิงทัศนของศาลากลางแห่งใหม่นี้พบว่า พื้นที่ที่มีความอ่อนไหวเชิงทัศน *สูง* อยู่ด้านทิศตะวันตกของกลุ่มอาคารโบราณสถาน ซึ่งเป็นลานเอนกประสงค์เชื่อมต่อกับท่าเรือนนทบุรี มีกิจกรรมที่สามารถทำให้ชื่นชมความงามได้ในระยะเวลานาน เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งการรอเรือโดยสาร การนั่งเรือโดยสารผ่านสามารถมองเห็นได้แบบมุมกว้าง ส่วนทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทางสัญจรหลักที่เชื่อมทางบกและทางน้ำ จึงเสมือนจุดรวมผู้คนและเป็นป้ายขึ้น-ลงรถโดยสารประจำทางอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าบริเวณพื้นที่ว่างที่ปิดล้อมด้วยกลุ่มอาคารโบราณสถานซึ่งใช้ประโยชน์เป็นลานจอดรถหน้าโรงเรียนอนุบาลนนทบุรียังเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวเชิงทัศน *สูง* เช่นกัน ส่วนพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวเชิงทัศน *ปานกลาง* คือพื้นที่บริเวณถนนนนทบุรี 1 และถนนประชาราษฎร์ ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีหาบเร่แผงลอยริมทางเดินเท้าทั้งสองข้างถนนประชาราษฎร์ และอาคารพาณิชย์ฝั่งตรงข้ามกลุ่มอาคารโบราณสถานคือพื้นที่ที่ผู้คนใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่สามารถมองเห็นและชื่นชมความงามของกลุ่มอาคารโบราณสถานได้บ้าง และท้ายที่สุดคือพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวเชิงทัศน *ต่ำ* เป็นพื้นที่บริเวณถนนประชาราษฎร์ 19 ด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ซึ่งเป็นด้านหลังของกลุ่มอาคารโรงเรียนอนุบาล ซึ่งมีถนนกว้าง 4 เมตรอยู่ติดกำแพง และฝั่งตรงข้ามคือบ้านเรือนของคนในชุมชน กิจกรรมที่เกิดบริเวณนี้คือการสัญจรผ่านเท่านั้น รวมทั้งไม่มีพื้นที่รองรับกิจกรรมที่สามารถชื่นชมความงามของอาคารได้ (ดังภาพที่ 4)

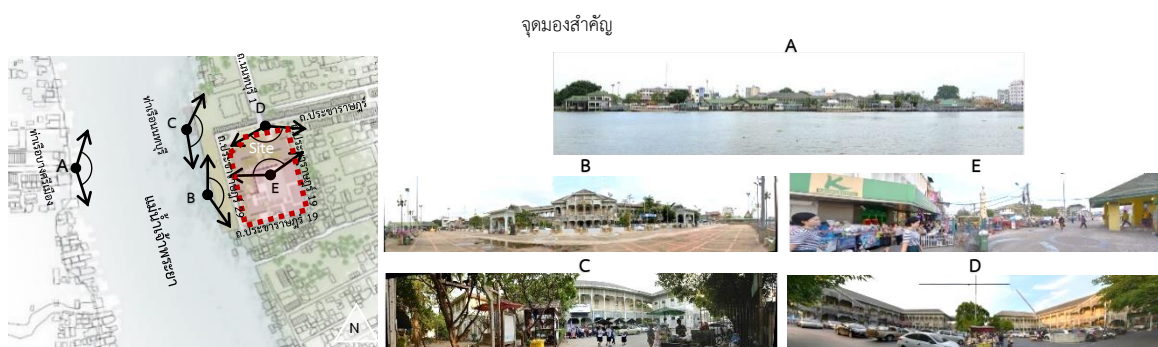

ภาพ 4 แผนผังแสดงความอ่อนไหวเชิงทัศนของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) (ดัดแปลงจาก Google Earth Pro 2561)

2 การกำหนดมุมมองสำคัญ

จุดมมองสำคัญ คือ จุดมมองที่พิจารณาจากองค์ประกอบที่สร้างคุณภาพเชิงทัศนศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) การวิเคราะห์การมองเห็นและความอ่อนไหวเชิงทัศน เป็นการหามุมมองที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อปกป้องมุมมอง

เหล่านั้นไว้ จากการวิเคราะห์ภาคเอกสารและการสำรวจภาคสนามพบว่ามีจุดมองสำคัญจำนวน 5 จุด คือ จุดมองสำคัญ A บริเวณท่าเรือบางศรีเมือง จุดมองสำคัญ B บริเวณลานเอนกประสงค์หน้าพิพิธภัณฑ์จังหวัดนนทบุรี จุดมองสำคัญ C บริเวณทางเข้าท่าเรือนนทบุรี ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ จุดมองสำคัญ D บริเวณประตูทางเข้าสาธารณสุขที่ 2 ทางด้านทิศเหนือ และจุดมองสำคัญ E บริเวณหน้าโรงเรียนอนุบาลนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ลานจอดรถยนต์ และเป็นพื้นที่ว่างที่อยู่ภายในกลุ่มอาคารโบราณสถานแห่งนี้ (ดังภาพที่ 5) เมื่อกำหนดจุดมองสำคัญได้แล้วจึงทำการถ่ายภาพตัวแทน ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพมุมกว้าง

ภาพ 5 จุดมองสำคัญของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า)

3 การอธิบายปัญหาคุณภาพเชิงทัศน

ปัญหาคุณภาพเชิงทัศนสามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ การรบกวน การคุกคาม การบดบัง และความแปลกแยก (รุจิโรจน์ อนุกรมบุตรและคณะ 2559) จากการสำรวจภาคสนามพบว่า อาคาร สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ การตั้งหาบเร่แผงลอย และตลาดกลางคืน รวมทั้งลานจอดรถภายในและรอบข้าง โครงสร้างอื่น ๆ เช่น ป้าย เสา สายไฟฟ้า และตู้โทรศัพท์ ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบเชิงทัศนในลักษณะที่เป็นการรบกวนและการบดบังทัศนียภาพต่อศาลากลางแห่งนี้ โดยตารางที่ 1 แสดงลักษณะของผลกระทบเชิงทัศนของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) กล่าวคือ องค์ประกอบโดยรอบพื้นที่ศาลากลางแห่งนี้เกือบทั้งหมดก่อให้เกิดลักษณะการรบกวน การบดบัง การคุกคาม และการแปลกแยก โดยมีเพียงอาคารท่าเรือนนทบุรี พื้นที่ลานจอดรถภายในและรอบข้างเขตโบราณสถานแห่งนี้ ที่ก่อให้เกิดการรบกวนและคุกคามต่อทัศนียภาพต่อศาลากลางแห่งนี้

ตาราง 1 แสดงลักษณะของผลกระทบเชิงทัศนของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า)

ลักษณะของผลกระทบเชิงทัศน	องค์ประกอบ หรือลักษณะภายในและโดยรอบพื้นที่ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) ที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงทัศน			
	อาคารใหม่ของโรงเรียนอนุบาลนนทบุรี	อาคารท่าเรือนนทบุรี ลานจอดรถภายในและรอบข้าง	โครงสร้างอื่น ๆ เช่น ป้าย เสาไฟฟ้า เป็นต้น	ความไม่เป็นระเบียบของการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในและทางเท้า ที่ติดกับศาลากลางฯ เช่น หาบเร่แผงลอย เป็นต้น
รบกวน	/	/	/	/
บดบัง	/	/	/	/
คุกคาม	/	-	/	/
แปลกแยก	/	-	/	/

การเก็บข้อมูลการประเมินแนวทางการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศน

การเก็บข้อมูลในส่วนนี้ใช้แบบสอบถามเป็นหลัก โดยมีกระบวนการทั้งหมด 3 ขั้นตอน ดังนี้

1 การกำหนดคำถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามส่วนที่ 1 ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดและปลายปิด เพื่อเก็บข้อมูลทัศนคติ ข้อมูลการเข้าถึง และข้อมูลการรับรู้ภูมิทัศน์ของศาลากลางแห่งนี้ ซึ่งมีทั้งหมด 12 ข้อ และข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีทั้งหมด 6 ข้อ สำหรับแบบสอบถามส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ใช้รูปภาพ (photo

questionnaire) เพื่อเก็บข้อมูลการประเมินคุณภาพเชิงทัศนของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) ของแต่ละแนวทางการปรับปรุงที่นำเสนอ ทั้งนี้การประเมินจะเป็นการให้คะแนนความสวยของภาพตัวแทนจุดมองสำคัญทั้ง 5 จุด โดยแบ่งระดับความสวยออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ไม่สวยอย่างมาก ไม่สวย ปานกลาง สวย และสวยอย่างมาก

2 การกำหนดภาพตัวแทน

การศึกษาค้นคว้าได้นำเสนอแนวทางการออกแบบปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของทั้ง 5 จุดมองสำคัญออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) *รูปแบบการจัดระเบียบ* ซึ่งเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการนำสิ่งรบกวน บดบัง หรือลดทอนทัศนียภาพของศาลากลางฯ ออก เช่น เสาไฟฟ้า ป้ายโฆษณา ร้านค้าหาบเร่แผงลอย และถังขยะ เป็นต้น 2) *รูปแบบเรขาคณิต* ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสวนแบบฝรั่งเศสที่มีลักษณะภูมิทัศน์ที่เป็นแบบแผน (formal landscape) มีการใช้เส้นสายที่เป็นระเบียบ มีความสมมาตร และมีการใช้น้ำพุ รวมทั้งไม้ตัดแต่งเป็นรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งในประเทศไทยมักนำรูปแบบนี้มาใช้ในการออกแบบภูมิทัศน์สำหรับอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่เป็นทางการ เช่น พระราชวัง และอาคารราชการต่าง ๆ และ 3) *รูปแบบสวนสาธารณะ* ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสวนแบบอังกฤษซึ่งเป็นการออกแบบที่เลียนแบบธรรมชาติและมีลักษณะภูมิทัศน์ที่สวยงามดังภาพวาด (Picturesque Landscape) ที่มักประกอบไปด้วยฉากหน้า (foreground) จุดสนใจ (focal point) และฉากหลัง (Background) โดยจุดสนใจมักจะเป็นสิ่งก่อสร้างหรืออาคาร ส่วนฉากหน้าและฉากหลังมักเป็นองค์ประกอบที่เป็นธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำ และภูเขา เป็นต้น เมื่อกำหนดแนวทางในการออกแบบปรับปรุงได้แล้วจึงทำการสร้างภาพจำลองเชิงซ้อน (Photomontage) เพื่อนำไปใช้เป็นภาพตัวแทนภูมิทัศน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อแนวทางการปรับปรุงดังกล่าวต่อไป ดังนั้น จากภาพตัวแทนจุดมองสำคัญแต่ละภาพจะมีการสร้างภาพจำลองเชิงซ้อนจำนวน 3 ภาพตามแนวทางที่นำเสนอ ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพ 6 ภาพจำลองแสดงการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของแต่ละจุดมอง

3 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างตั้งอยู่บนพื้นฐานการประเมินโดยมีทั้งสาธารณชน (public or publicly based approach) และผู้เชี่ยวชาญ (expert or professionally based approach) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยมีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งประเภท (stratified random sampling) ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคนทั่วไป คือ กลุ่มคนที่ไม่เคยมาศาลากลางแห่งนี้ 2) กลุ่มคนในพื้นที่ คือ กลุ่มคนที่ผ่านและเห็นศาลากลางแห่งนี้เป็นประจำ และ 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์ ทั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจำนวนกลุ่มละ 40 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน

4 การเก็บแบบสอบถาม

การเก็บข้อมูลแบบสอบถามมี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กูเกิ้ลฟอร์ม (Google form) ซึ่งใช้เก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มคนทั่วไป ที่ได้กำหนดพื้นที่เก็บข้อมูลอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และรูปแบบที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มคนในพื้นที่ศึกษา หรือพื้นที่บริเวณโดยรอบศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) โดยเฉพาะบริเวณจุดมองสำคัญทั้ง 5 จุด โดยการสุ่มเก็บข้อมูลจากทุก ๆ คนที่ 5 ที่เดินผ่านจุดมองสำคัญทั้ง 5 จุด นอกจากนี้ยังทำการสุ่มเก็บข้อมูลทั้งในเวลาเช้า บ่าย และเย็น และในวันธรรมดาและวันหยุดสุดสัปดาห์ สำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์ เป็นการเก็บข้อมูลแบบสอบถามทั้ง 2 รูปแบบประกอบกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามการประเมินแนวทางการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศน์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1 ข้อมูลส่วนบุคคล

จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 120 คน มีเป็นเพศชายจำนวน 62 คน และเพศหญิงจำนวน 58 คน โดยมีช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 25 – 40 ปี รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 41 – 60 ปี และช่วงอายุมากกว่า 60 ปี ส่วนช่วงอายุ 18 – 24 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มคนทั่วไปและกลุ่มคนในพื้นที่ที่มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี และมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขาย และข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโทและเอก และทุกคนประกอบอาชีพด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบสิ่งแวดล้อม โดยทั้ง 3 กลุ่มนี้ มีรายได้ต่อเดือนที่ 25,000 - 50,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ยกเว้นกลุ่มคนในพื้นที่ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและเขตอื่น ๆ ภายนอกจังหวัดนนทบุรี

2 ความคุ้นเคยกับพื้นที่ศึกษา

คนทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์มักเป็นผู้ที่มีผู้ไม่เคยเห็นศาลากลางแห่งนี้ โดยมักให้เหตุผลว่าเนื่องจากตั้งอยู่ไกลและไม่รู้จัก ทั้งนี้สำหรับคนในพื้นที่เป็นผู้ที่เคยเห็นและเคยมาศาลากลางแห่งนี้เป็นประจำ โดยมีความถี่ในการเดินทางผ่านสถานที่แห่งนี้ในช่วงเวลา 1 สัปดาห์นั้นไม่แน่นอน และมักมาในวันธรรมดา ช่วงเวลา 16.00 น. เป็นต้นไป โดยการขั้รถยนต์ส่วนบุคคล ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการมาหรือผ่านสถานที่แห่งนี้ คือการมาซื้อของบริเวณใกล้เคียง โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้ผู้ที่เคยมาหรือผ่านสถานที่แห่งนี้ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นต่อความสวยงามของภูมิทัศน์ของศาลากลางแห่งนี้ว่า “ไม่สวย” โดยชอบในความงามของกลุ่มอาคารโบราณสถานและบรรยากาศของริมแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ไม่ชอบการจัดการพื้นที่ที่ให้ร้านค้าหาบเร่แผงลอยอยู่บนทางเท้าโดยรอบเขตโบราณสถานแห่งนี้ เพราะทำให้บริเวณเหล่านั้นสกปรก รวมทั้งการจราจรที่แออัดในช่วงเวลาเร่งด่วน ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นี้ให้ความคิดเห็นว่ายากให้ปรับปรุงกลุ่มอาคารโบราณสถานแห่งนี้ให้ใช้ได้ ให้ปรับปรุงพื้นที่ทางเดินเท้าให้สะอาดและใช้สำหรับเป็นทางเดินเท้าเท่านั้น รวมทั้งปลูกต้นไม้ใหญ่และต้นไม้มีดอกที่สวยงามเพื่อให้ร่มเงาและเพื่อการพักผ่อน

3 การให้คะแนนความสวยของภาพตัวแทน

3.1 ค่าเฉลี่ยคะแนนความสวยของภาพตัวแทน

จากค่าเฉลี่ยคะแนนความสวยของภาพตัวแทนพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่ารูปแบบสวนสาธารณะมีความสวยมากที่สุด รองลงมาคือรูปแบบเรขาคณิต และรูปแบบการจัดระเบียบตามลำดับ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์มักประเมินความสวยงามของภาพตัวแทนภูมิทัศน์ต่ำกว่ากลุ่มคนทั่วไปและคนในพื้นที่อย่างเห็นได้ชัดเจน (ดังตารางที่ 2)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยคะแนนความสวยของภาพตัวแทน

ภาพตัวแทน	กลุ่มคนทั่วไป (n=40)		กลุ่มคนในพื้นที่ (n=40)		กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (n=40)		กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (n=120)	
	ค่าเฉลี่ย	SD	ค่าเฉลี่ย	SD	ค่าเฉลี่ย	SD	ค่าเฉลี่ย	SD
ภาพภูมิทัศน์ A-(1)	2.68	.730	2.88	.966	2.20	.823	2.58	.885
ภาพภูมิทัศน์ A-(2)	3.30	.823	3.63	.774	3.03	.800	3.32	.830
ภาพภูมิทัศน์ A-(3)	3.95	.904	3.88	1.017	3.25	.809	3.69	.960
ภาพภูมิทัศน์ B-(1)	2.53	.847	2.55	.876	2.03	.800	2.37	.869
ภาพภูมิทัศน์ B-(2)	3.65	1.145	3.85	.975	3.20	.648	3.57	.976
ภาพภูมิทัศน์ B-(3)	3.93	.997	4.23	.891	3.75	.707	3.97	.888
ภาพภูมิทัศน์ C-(1)	2.40	.744	2.63	.868	2.05	.677	2.36	.797
ภาพภูมิทัศน์ C-(2)	3.30	.966	3.78	.733	2.93	.730	3.33	.882
ภาพภูมิทัศน์ C-(3)	3.83	.903	4.05	.932	3.15	.834	3.68	.963
ภาพภูมิทัศน์ D-(1)	2.68	.694	2.83	.903	2.18	.712	2.56	.818
ภาพภูมิทัศน์ D-(2)	3.40	1.008	3.90	.778	3.33	.656	3.54	.859
ภาพภูมิทัศน์ D-(3)	3.95	.932	4.15	.864	3.50	.716	3.87	.879
ภาพภูมิทัศน์ E-(1)	2.65	.770	2.63	1.079	2.20	.608	2.49	.860
ภาพภูมิทัศน์ E-(2)	3.43	1.035	3.85	.736	3.33	.572	3.53	.829
ภาพภูมิทัศน์ E-(3)	3.98	.974	4.15	.921	3.60	.810	3.91	.926

3.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสวยของภาพตัวแทน

เนื่องจากพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสวยของภาพตัวแทนแสดงการปรับปรุงภูมิทัศน์รูปแบบต่าง ๆ มีความต่างกัน จึงได้ทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสวยของภาพตัวแทน ซึ่งพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด) ให้คะแนนภาพตัวแทนการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศน์ด้วยการใช้รูปแบบสวนสาธารณะสูงกว่ารูปแบบเรขาคณิตและรูปแบบการจัดระเบียบอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยรูปแบบเรขาคณิตก็ได้รับคะแนนความสวยสูงกว่ารูปแบบการจัดระเบียบอย่างมีนัยยะสำคัญเช่นกัน ดังนั้น รูปแบบการจัดระเบียบจึงได้รับคะแนนความสวยต่ำกว่าอีก 2 รูปแบบอย่างมีนัยยะสำคัญ (ดังตารางที่ 3)

ตาราง 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสวยของภาพตัวแทน

ภาพตัวแทน	n	(1) รูปแบบการจัดระเบียบ x (2) รูปแบบเรขาคณิต		(1) รูปแบบการจัดระเบียบ x (3) รูปแบบธรรมชาติ		(2) รูปแบบเรขาคณิต x (3) รูปแบบธรรมชาติ	
		t	Sig.	t	Sig.	t	Sig.
ภาพภูมิทัศน์ A	120	-9.830	.000*	-10.757	.000*	-3.633	.000*
ภาพภูมิทัศน์ B	120	-12.715	.000*	-14.894	.000*	-3.615	.000*
ภาพภูมิทัศน์ C	120	-11.374	.000*	-13.023	.000*	-3.911	.000*
ภาพภูมิทัศน์ D	120	-11.206	.000*	-13.233	.000*	-3.455	.001*
ภาพภูมิทัศน์ E	120	-11.618	.000*	-13.173	.000*	-3.841	.000*

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

3.3 การเปรียบเทียบการให้คะแนนความสวยของกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากพบว่า แต่ละกลุ่มตัวอย่างให้คะแนนความสวยของภาพตัวแทนแตกต่างกัน จึงได้ทำการเปรียบเทียบการให้คะแนนความสวยของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งพบว่า มีเพียงภาพภูมิทัศน์ B – (3) หรือการปรับปรุงภูมิทัศน์จากจุดมอง B ด้วยรูปแบบสวนสาธารณะ ที่คนส่วนใหญ่คิดเหมือนกัน ส่วนภาพภูมิทัศน์อื่น ๆ พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 1 คู่ ที่ให้คะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ (ดังตารางที่ 4)

จากการทดสอบความแตกต่างกันของแต่ละกลุ่มตัวอย่างในการให้คะแนนภาพภูมิทัศน์ พบว่าผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์มักให้คะแนนความสวยของภาพตัวแทนต่ำกว่าอีก 2 กลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยยะสำคัญ ส่วนคนทั่วไปกับคนในพื้นที่มักให้คะแนนความสวยของภาพตัวแทนไม่ต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าในกรณีของการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยการใช้รูปแบบเรขาคณิต คนทั่วไปกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์ มักให้คะแนนความสวยของภาพตัวแทนไม่ต่างกันด้วย ดังแสดงในตารางที่ 5 - 9

ตาราง 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการให้คะแนนความสวยของกลุ่มตัวอย่าง

ภาพตัวแทน	n	(1) รูปแบบการจัดระเบียบ		(2) รูปแบบเรขาคณิต		(3) รูปแบบสวนสาธารณะ	
		F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
ภาพภูมิทัศน์ A	120	6.733	.002*	5.648	.005*	7.070	.001*
ภาพภูมิทัศน์ B	120	4.954	.009*	4.959	.009*	3.026	.052
ภาพภูมิทัศน์ C	120	5.705	.004*	10.867	.000*	11.066	.000*
ภาพภูมิทัศน์ D	120	7.708	.001*	5.718	.004*	6.249	.003*
ภาพภูมิทัศน์ E	120	3.612	.030*	4.807	.010*	3.862	.024*

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

ตาราง 5 ตารางแสดงผลการทดสอบความต่างรายคู่ของภาพภูมิทัศน์ A

Post Hoc (Games Howell) *Boxes Test of Equality of Covariance, Sig. = .256		ค่าความต่างของค่าเฉลี่ย		Sig.
ภาพภูมิทัศน์ A-(1) (รูปแบบการจัดระเบียบ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.20	.876
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.48	.040*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.67	.002*
ภาพภูมิทัศน์ A-(2) (รูปแบบเรขาคณิต)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.32	.215
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.28	.380
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.60	.003*
ภาพภูมิทัศน์ A-(3) (รูปแบบสวนสาธารณะ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		.07	1.000
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.70	.003*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.63	.008*

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

ตาราง 6 ตารางแสดงผลการทดสอบความต่างรายคู่ของภาพภูมิทัศน์ B

Post Hoc (Games Howell) *Boxes Test of Equality of Covariance, Sig. = .011*		ค่าความต่างของค่าเฉลี่ย		Sig.
ภาพภูมิทัศน์ B-(1) (รูปแบบการจัดระเบียบ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.20	1.000
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.50	.027*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.52	.018*
ภาพภูมิทัศน์ B-(2) (รูปแบบเรขาคณิต)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.20	1.000
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.45	.106
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.65	.008*
ภาพภูมิทัศน์ B-(3) (รูปแบบสวนสาธารณะ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.30	.382
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.17	1.000
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.48	.050

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

ตาราง 7 ผลการทดสอบความต่างรายคู่ของภาพภูมิทัศน์ C

Post Hoc (Games Howell) *Boxes Test of Equality of Covariance, Sig. = .048*		ค่าความต่างของค่าเฉลี่ย		Sig.
ภาพภูมิทัศน์ C-(1) (รูปแบบการจัดระเบียบ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.23	.431
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.35	.078
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.58	.004*
ภาพภูมิทัศน์ C-(2) (รูปแบบเรขาคณิต)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.47	.041
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.38	.130
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.85	.000*
ภาพภูมิทัศน์ C-(3) (รูปแบบสวนสาธารณะ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.23	.519
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.67	.002*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.90	.000*

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

ตาราง 8 ผลการทดสอบความต่างรายคู่ของภาพภูมิทัศน์ D

Post Hoc (Games Howell) *Boxes Test of Equality of Covariance, Sig. = .020*		ค่าความต่างของค่าเฉลี่ย		Sig.
ภาพภูมิทัศน์ D-(1) (รูปแบบการจัดระเบียบ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.15	.684
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.50	.006*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.65	.002*
ภาพภูมิทัศน์ D-(2) (รูปแบบเรขาคณิต)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.50	.040*
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.07	.918
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.57	.002*
ภาพภูมิทัศน์ D-(3) (รูปแบบสวนสาธารณะ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่		-.20	.582
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.45	.047*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ		.65	.001*

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

ตาราง 9 ผลการทดสอบความต่างรายคู่ของภาพภูมิทัศน์ E

Post Hoc (Games Howell) *Boxes Test of Equality of Covariance, Sig. = .000*		ค่าความต่างของค่าเฉลี่ย	Sig.
ภาพภูมิทัศน์ E-(1) (รูปแบบการจัดระเบียบ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่	.02	.992
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	.45	.013*
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	.43	.084
ภาพภูมิทัศน์ E-(2) (รูปแบบเรขาคณิต)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่	-.42	.094
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	.10	.855
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	.52	.002*
ภาพภูมิทัศน์ E-(3) (รูปแบบสวนสาธารณะ)	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มคนในพื้นที่	-.18	.688
	กลุ่มคนทั่วไป x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	.37	.154
	กลุ่มคนในพื้นที่ x กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	.55	.016*

*ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมีนัยยะสำคัญที่ 0.05

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ทำให้เข้าใจถึงปัญหาด้านคุณภาพเชิงทัศนที่เกิเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการขยายตัวของเมืองและชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการรบกวน บดบัง และลดทอนความสวยงามของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) ไปเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงควรปรับปรุงภูมิทัศน์ของกลุ่มอาคารโบราณสถานแห่งนี้ให้มีความสวยงาม เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาและพักผ่อนของทุกคนในพื้นที่ด้วย โดยผลการศึกษาทัศนคติต่อการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของศาลากลางแห่งนี้พบว่า รูปแบบสวนสาธารณะเป็นแนวทางที่ได้รับการประเมินว่ามีความสวยงามสูงสุด รองลงมาคือรูปแบบเรขาคณิตและรูปแบบการจัดระเบียบตามลำดับ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภูมิทัศน์มักประเมินความสวยงามของภาพตัวแทนภูมิทัศน์ต่ำกว่ากลุ่มคนทั่วไปและคนท้องถิ่น

ดังนั้น การใช้รูปแบบสวนสาธารณะในการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนของศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า) จึงน่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมแนวทางหนึ่ง ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการปลูกต้นไม้ใหญ่เพิ่มมากขึ้น คัดเลือกพรรณพืชท้องถิ่นที่เข้ากับลักษณะของสภาพภูมิศาสตร์ของสถานที่ และปรับลดพื้นลาดแข็งบริเวณลานเอนกประสงค์หรือในพื้นที่ว่างในเขตโบราณสถานให้เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้การขยับที่ตั้งท่าเรือออกไปทางด้านทิศเหนือ เพื่อให้เกิดพื้นที่ว่างมากขึ้น ก็เป็นแนวทางที่ช่วยเปิดมุมมองสู่กลุ่มโบราณสถานได้ การนำเสาไฟฟ้าลงใต้ดินและการจัดระเบียบพื้นที่สำหรับร้านค้าหาบเร่แผงลอยริมทางเท้าบริเวณใกล้กับเขตโบราณสถานก็มีส่วนสำคัญในการลดผลกระทบจากการรบกวน การคุกคาม การบดบัง และความแปลกแยกได้ ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะสามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครนนท์ จังหวัดนนทบุรี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาและกำหนดแนวทางการจัดการโบราณสถานแห่งนี้ด้วย

การศึกษานี้เป็นจุดเริ่มต้นของการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงทัศนกับโบราณสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้สามารถคาดการณ์ปัญหาด้านกายภาพของสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งได้นำวิธีการทางสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำให้ผลการประเมินด้านความงามมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

เทศบาลนครนนทบุรี. “*รายงานกิจการเทศบาลนครนนทบุรี ประจำปี 2559 (Nonthaburi City of Tomorrow).*”

สืบค้น 7 กันยายน 2061. <http://nakornnont.go.th>.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ. *การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

พิศาล บุญผูก. *นนทบุรีศรีมหานคร (Nonthaburi, Stories of a City): โครงการพัฒนาและเผยแพร่สารสนเทศจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนนทบุรีศึกษา เพื่อส่งเสริมบริการห้องสมุดสู่ชุมชน*. นนทบุรี: สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2560.

รุจิโรจน์ อนามบุตรและวิลาสินี สุขสว่าง. *คู่มือการประเมินผลกระทบทางสายตาสภาพจากสิ่งก่อสร้างอาคาร*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555.

รุจิโรจน์ อนามบุตร, ลีเนนาถ ศุภรัตน์เมธี, สุพิชฌา เมืองศรี, วิมลธัญญา สงค์อิมและณวิภาพ ทักษยศ. *คู่มือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559.

สุพิชฌาย์ เมืองศรี. “*แนวทางการปรับปรุงคุณภาพเชิงทัศนวิสัยมุมมองสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว ทางประวัติศาสตร์ในเขตเมืองเชียงใหม่*.” วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

สำนักโบราณคดี. *คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน*. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2535.

Bechtel, R. B., R. W. Marans and W. Miicahelson. *Methods in Environmental and Behavioral Research*. New York: Van Nostrand Reinhold, 1986.

Mehmet Kivanc Ak. “*Visual Quality Assessment Methods in Landscape Architecture Studies.*”

Accessed September 7, 2018. <https://www.intechopen.com/books/advances-in-landscape-architecture/visual-quality-assessment-methods-in-landscape-architecture-studies>.

United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. “*International World Heritage Expert Meeting on Visual Integrity 6 to 9 March 2013 Agra, India.*” Accessed September 7, 2018. <http://whc.unesco.org/uploads/events/documents/event-992-12.pdf>.